

Kultur / **Bøger**

Overgreb under skyfri himmel

ANMELDELSE / 11.06.19

Leslie Kaplan skriver prunkløst om systematisk undertrykkelse, økonomisk selvopretholdelse og blå himler. Det er isnende og smukt som undergangen.

Karl Emil Rosenbæk

De første sider af en bog læses som regel med et særligt blik. Her slås tonen an, læseren bliver budt indenfor i et særligt univers, og romanens særegne realisme etableres. I *Himlenes bog* er det dog lidt anderledes. Her er den første side, anslaget, på en gang symptomatisk og underligt afkoblet resten af bogen. Den grafiske opsætning med prægnante korte sætninger og linjebrud, det deskriptive sprog, sammenstillingen af himlens udtryk og det jordiske liv, de monokrome pennestrøg – »en gul, trøstesløs

landsby«. Alt det går igen som en slags formatisk grundtone i Morten Chemnitz' oversættelse af den franske forfatter Leslie Kaplans *Himlenes bog* fra 1983.

»Det er en scene, på en bakke.

Rundt om, den ubevægelige himmel. Hvor jorden er rund, lille pige.

Vi er højt oppe, langt væk. Vi går over en lille plads, i en gul, trøstesløs

landsby.

Smuldrende stenfacader. Vi går på en jævn overfæde. Bakken bølg.

Himlen er nøgen, helt åben.«

Den lille pige derimod, hun forsvinder ud af teksten efter at have været fokus for vi'ets blik over de første seks sider. Syvende side indledes med den lakoniske bemærkning »Vi tager videre«, pigen efterlades og vi'et erstattes også herfra med et jeg. Der er med andre ord noget markant på færde netop her, både grammatisk og indholdsmæssigt, det er tydeligt. Men hvad præcist?

Tvivl eller uafklarethed er ofte et stærkt virkemiddel i en roman. Det skaber fremdrift samtidig med, at man som læser bliver holdt fast i de overståede sider. De er aldrig helt overstået, man må tilbage og læse igen, overså jeg mon noget, hvad betyder dette uudgrundelige skift i toneleje eller stemning? Mens man sidder der og bladrer-læser, indtræder der en forskydning af læsningens kronologi. Side 12 læses sideløbende med side 47, side 93 og side 21 spejler måske pludseligt hinanden. Det kan være en forrygende kvalitet ved et værk, at det rusker i læsningens ontologi. Men det kan også være frustrerende. Især hvis uafklaretheden synes at lukke sig om sig selv, hvis den lader til at være tilfreds med ikke at være noget entydigt. Og sådan ender det desværre med den forsvindende pige. Det er et spor, der ikke følges op. Lidt ligesom liget i begyndelsen af ungarske Peter Nádas' massive trebindsværk *Parallele historier*. I Großer Tiergarten passerer en jogger et lig på sin løbetur og stopper op. Scenen fortsætter som en tydelig ironisering over kriminalromanens genrekonventioner med tekniske beskrivelser af politiarbejdet – »man bevægede sig i spiralform i urets retning ind mod midten for at sikre sig ethvert muligt bevis« –

indsamling af vidneudsagn og små glimt ind til løberens plagede psykologi. Efter bogens første kapitel forlades liget så, og værket udviser senere ingen interesse for at finde årsagen til døden. På morsom og intelligent vis stadfæster Peter Nádas på denne måde sin opposition til det plottrevne og iscenesætter samtidig sit eget værk som noget andet og mere end ren underholdning.

“ Himlenes bog er overlegen i sin følelsesløse beskrivelse af de skiftende (kvinde)fabrikker og samlebåndsarbejdets monotoni

Hos Leslie Kaplan bliver det derimod aldrig rigtig klart eller på en interessant måde uklart, hvorfor pigen glider ud af værket. Derfor fungerer de første seks sider for mig mest som en slags epilog, der slår tonen an, men ellers er underligt afskåret fra resten af romanen. En roman, der, ligesom Leslie Kaplans debutbog *Overskridelsen – Fabrikken* fra 1982, har fabriksarbejdet som hovedspor. I *Himlenes bog* lyder det for eksempel sådan her:

»Jeg har et job i en fabriksdal, op ad en nedlagt togstation. Floden løber

ved siden af, med dens varer.

Hallen er lille, farlig. Gummi. Bagerst, en trappe, et revnet vindue.

Kvinderne slæber sig rundt. De har særlige handsker på.

En kvinde er rejst væk, det hører jeg. Løse rygter, det er uklart.

Jeg spiser frokost udenfor, det kan jeg bedst lide. Hårdkogte æg og kaffe.

Himlen er blød. Jeg betragter fodens krusninger, sandet, kranerne.

Tynde, vinkelrette kraner. Øverst oppe i styrehuset sidder der en mand,

jeg kan se ham, fremoverbøjet, bag hans plastic.«

Det er lønarbejdet, den økonomiske selvopretholdelse, der muliggør andre interesser. Sladder og kvindefællesskabet, men også roen og fordybelsen i himmelhvælvingens foranderlighed. På den måde rummer de skiftende fabrikker, som jeg'et finder arbejde på, en tydelig fortælling om økonomisk nødvendighed og magtesløshed. Men også en fortælling om de sprækker af nydelse eller i hvert fald selvforglemmelse, der trods alt byder sig til, og som også er en del af livet.

Himlenes bog er overlegen i sin følelsesløse beskrivelse af de skiftende (kvinde)fabrikker og samlebandsarbejdets monotoni. Hertil kommer, at de kortfattede rumbeskrivelser, der elegant bliver drysset ud over siderne, er med til at give en helt klar fornemmelse af tiden og hierarkierne. På en side står der: »Værkstederne ligger på forskellige etager, forskudte./Trapperne går ikke lige over i hinanden«, mens en anden beskrivelse lyder: »På væggene, billeder af nøgne kvinder, klippet ud«. Ligeledes eksemplificeres denne hierarkiske strukturering tydeligt i citatet ovenfor, hvor den mandlige kranfører fra sin eleverede position frit kan kigge ned på de kvindelige arbejdere. Hele vejen igennem romanen er det tydeligt, at mændene har autoriteten og retten til at lade blikket falde, som de vil. På den måde får ellers tilforladelige sætninger som »Jeg er hos lægen, han godkender mig« også noget urovækkende over sig. Og det er romanens helt store kvalitet: dens opmærksomhed mod disse overgreb af mere eller mindre undseelig karakter. Det ses i jegets relation til mandlige kolleger eller offentlige autoritetsfigurer som lægen eller præsten, men særligt ses det i jegets kærlighedsliv: »Han bliver også frygteligt rasende, af og til. Ikke noget særligt. Jeg er enig«.

Den fornedrelse og selvbebrejdelse, som jeget giver udtryk for, er virkelig ubehagelig. Og det forstærkes af romanens struktur: Korte, fyndige sætninger uden plads til følelsesudbrud og modstand. Der er simpelthen ikke plads til refleksion, ikke plads til jegets autonomi. Tilbage står underkastelsen: »Han siger tit: Jeg kan ikke gøre for det./Han kan også være grov. På en måde er det for min skyld«. Derfor er det også langsomt som om jeget svinder ind og bliver til en skygge af sig selv – ligegyldigt hvor blå himlen så ellers måtte være:

»Jeg elsker alt, hans tøj, bukserne og bæltet, de mandelformede øjne, uret

om handleddet, stemmen. Men nogle gange forsvinder jeg.

Slagene er ikke en grænse. Store fade slag, og beskidte, modstridende.

En dag bliver de rene: slag.

Usikker og passiv begivenhed, ligegyldighed. Nuet bliver, trods alt.«

FAKTA

Leslie Kaplan,
Himlenes bog, Basilisk.

